

ЯК ВАЖЛИВО БУТИ БАКМЕНОМ

Це вже друга моя передмова до так званих «бакменівських книжок» — словосполучення, яке стало назвою (принаймні в моїй голові) для перших кількох романів, опублікованих під іменем Річард Бакмен, тих, що на початку були нерозкрученими пейпербеками під логотипом видавництва *Signet*. Перша передмова мені не надто подобається, вона радше здається хрестоматійним прикладом письменницького потьмарення розуму. Але це не дивно. Коли вона писалася, бакменівське альтер его (тобто я) було не в тому настрої, який можна назвати замисленим чи аналітичним. Насправді я почувався окраденим. Бакмена не створено як короткотермінове назвисько. Він мав залишитися надовго, тож коли зв'язок між моїм і його іменами віднайшли, я був здивований, засмучений і злющий. А це не той стан, що годиться для написання доброго есе. Цього разу, сподіваюся, вийде краще.

Мабуть, найважливіше, що я можу сказати про Річарда Бакмена: *він став справжнім*. Звісно ж, не повністю (з нервовою усмішкою промовив він). Я це пишу не в маренні. Хоча... ну... все може бути. Врешті-решт, марення — це саме те, що автори художньої літератури намагаються викликати у своїх читачів, принаймні поки книжка лежить розгорнута перед ними, тож і самі письменники навряд чи забезпечені від цього стану... як би його назвати? «Цілеспрямоване марення» звучить нормально?

У будь-якому разі Річард Бакмен почав кар'єру не в ролі марення, а радше в ролі укриття, з якого я міг опублікувати кілька ранніх робіт, які, здавалося мені, сподобаються читачам. Тоді він почав рости й оживати, а таке часто трапляється зі створіннями з письменницької уяви. Я став уявляти, що він живе життям фермера-молочаря... його дружину, вродливу Клавдію Інез Бакмен... його самотні ранки в Нью-Гемпширі, проведені за доїнням корів, на прогулянках у лісі в роздумах про свої історії... вечори за письмом на друкарській машинці «Оліветті», поруч із якою — незмінна склянка віскі. Я колись знав письменника, що говорив, мовляв, коли письмо йде добре, його роман «наливається». Так почав наливатися й мій псевдонім.

Тоді, коли його прикриття зникло, Річард Бакмен помер. Я не ставився до цього серйозно, коли давав кілька інтерв'ю, які почувався зобов'язаним дати, і говорив, що він помер від раку псевдоніма, хоча насправді його вбив шок: усвідомлення, що іноді люди просто не здатні дати тобі спокій. Якщо висловитися пишніше (хоч і цілком близько до істини), Бакмен був вампірським боком мого існування, якого вбило сонячне світло розкриття. Мої почуття щодо всього цього були настільки суперечливі (й настільки *плідні*), що їх вистачило на цілу книжку (стівен-кінгівську) «Темна половина». У ній ідеться про письменника, чий псевдонім, Джордж Старк, оживає по-справжньому. Цей роман моя дружина завжди не зносила, мабуть, тому що в Теда Бомонта мрія стати письменником бере гору над реальністю буття чоловіком. У Теда марення цілком перевершує раціональне мислення, що призводить до жахливих наслідків.

Проте в мене такої проблеми не було. Серйозно. Я відклав Бакмена геть, і хоча мені було шкода, що тому довелося померти, я б лукавив, якби не сказав, що ця смерть принесла мені також і часточку полегшення.

Романи, розміщені в цій збірці¹, написав молодий чоловік, злий, енергійний і цілком одержимий мистецтвом та ремеслом письменства. Вони були написані не як бакменівські (Бакмена тоді ще не існувало), проте в бакменівському стані свідомості: легка лють, сексуальне невдоволення, скажено чудове почуття гумору й легкий відчай. Бен Річардс, кощавий передтуберкульозник, протагоніст «Переслідуваного» (настільки віддалений від персонажа Арнольда Шварценеггера у фільмі, наскільки це взагалі можливо), вривається захопленим літаком у хмарочос «Мережевих ігор», убиваючи себе, проте забираючи також життя сотень (а може, й тисяч) працівників БТБ — ось щасливий кінець, за версією Річарда Бакмена. Закінчення інших романів Бакмена навіть похмуріші. Стівен Кінг розуміє, що добрі люди не завжди перемагають (див. «Куджо», «Кладовище домашніх тварин» і, мабуть, «Крістіну»), проте він також розуміє, що здебільшого перемога таки за ними. Щодня в реальному житті добрі люди перемагають. Здебільшого ці перемоги залишаються нікому не відомими (мало хто купить газету з заголовком «ЧОЛОВІК ЗНОВУ БЕЗПЕЧНО ПОВЕРНУВСЯ ДОДОМУ З РОБОТИ» на першій шпальті), але це реальні історії... а письменство має відбивати реальність.

І все одно...

У першій чернетці «Темної половини» Тед Бомонт у мене цитував Доналда Е. Вестлейка, дуже смішного письменника, який випустив кілька вельми похмурих романів під псевдонімом Річард Старк. Коли його попросили роз'яснити дихотомію між Вестлейком і Старком,

---

¹ Ідеться про «The Bachman Books» — збірку з чотирьох романів («Лють», «Довга Хода», «Дорожні роботи», «Переслідуваний»), що вийшли під однією обкладинкою в 1985 році. Далі передмова міститиме спойлери до останнього роману. (Тут і далі — прим. перекл.)

цей письменник відповів: «Я пишу Вестлейкові історії в сонячні дні. Коли дощить, я Старк». Здається, ця фраза не потрапила у фінальну версію «Темної половини», але мені вона завжди подобалася (я себе завжди до цього *релейтив*, як зараз модно говорити). Бакмен — вигадане створіння, яке з кожною опублікованою книгою з його іменем на обкладинці ставало дедалі реальнішим, — був із дощових, найдощовіший, можна сказати.

Хороші люди здебільшого перемагають, відвага зазвичай тріумфує над страхом, домашні пси майже ніколи не заражаються сказом: це те, що я знав у двадцять п'ять і що знаю досі, у 25×2. Але також я знаю, що в усіх нас у внутрі є місце, де дощ не вщухає, тіні завжди довгі, а в лісах водяться численні почвари. Добре мати голос, який проартикулює жахи такого місця й частково опише його географію, не відмовляючись від сонячного проміння та чіткості, які так часто наповнюють наші звичні життя.

У «Схудлому» Бакмен уперше заговорив від власного імені — це був єдиний із ранніх бакменівських романів, у якому на першій чернетці було його ім'я, а не моє, — і мені здалося нечесним, що, тільки-но він почав набувати власного голосу, його можуть плутати зі мною. Це було б помилкою, бо на той час Бакмен став для мене своєрідним ідом. Він говорив те, що я не міг собі дозволити, і думка про те, як він (не автор бестселерів, його ім'я не з'являється в «Форбс» у якомусь дурному списку конферансьє, що з розкошів навісніють, не обличчя, що опиняється в програмі «Сьогодні», не запрошений для камео в кіно) десь на молочній фермі в Нью-Гемпширі тихенько пише свої книжки, дозволяла йому мислити й говорити так, як не міг я. А тоді з'явилися новини: «Бакмен — це насправді Кінг», — і ніхто, навіть я сам, не був у змозі захистити мерця чи вказати на очевидне: Кінг — це також насправді Бакмен, принаймні подеколи.

Це нечесно, думав я тоді і так само думаю тепер, проте життя іноді підкидає тобі маленьке пацятко, та й по всьому. Я вирішив викинути Бакмена зі своїх думок та життя, і так тривало чимало років. А тоді, коли я писав один роман (стівен-кінгівський) під назвою «Десперація», Річард Бакмен зненацька знову вигулькнув у моєму житті.

Я саме працював на «ванівському» спеціалізованому текстовому процесорі. Він був схожий на візіофон зі старого серіалу про Флеша Гордона. У мого був зовсім трохи сучасніший лазерний принтер, і час від часу, коли мені щось спадало на думку, я записував якусь фразу чи ймовірну назву на уривку паперу і скотчем приклеював збоку на принтер. Дописуючи третю чверть «Десперації», я занотував на одному з уривків єдине слово: РЕГУЛЯТОРИ. Перед тим у мене виникла чудова ідея роману, де йшлося б про іграшки, зброю, телебачення й передмістя. Я не знав, чи колись напишу його (чимало тих «принтерних записок» не обернулися нічим), але було круто про це роздумувати.

Потім одного дощового дня (річард-старківського), коли я заїжджав до себе на доріжку, мені дещо спало на думку. Не знаю, звідки воно прийшло, бо ніяк не стосувалося дрібниць, що тоді кружляли в голові. Ідея полягала в тому, щоб узяти персонажів із «Десперації» й помістити їх у «Регулятори». В одних випадках вони б грали ролі тих же людей, в інших — змінилися б. Вони б у жодному випадку не робили те саме й не реагували так само, бо різні історії вимагають різних планів дій. Я подумав, що це буде наче учасники однієї трупи, які грають у двох різних п'єсах.

Тоді мені спало на думку дещо навіть цікавіше. Якщо я можу скористатися поняттям трупи для персонажів, то можу залучити його також і для сюжету: запхати чимало елементів із «Десперації» в цілком нову форму й створити

своєрідний дзеркальний світ. Ще до початку роботи я знав, що багато критиків назвуть це роздвоєння дешевим трюком... і вони не те щоб зовсім помилятимуться, якщо чесно. Але я подумав, що це буде хоч і дешевий, але хороший трюк. Може, навіть просвітлювальний трюк, який продемонструє м'язистість і різнобічність оповіді, її мало не безмежні можливості в адаптації кількох простих елементів у нескінченних привабливих варіаціях, її пустотливий шарм.

Але ті дві книжки не могли *звучати* цілком однаково, не могли *означати* одне й те ж, так само як різне звучання й значення мають однакові вистави Едварда Олбі й Вільяма Інджа, навіть якщо виконані два вечори поспіль однією трупю акторів. Як же мені створити інший голос?

Спочатку я думав, що це не вдасться, тому краще відправити цю ідею в кошик Руба Голдберга, який у мене стоїть десь у глибинах розуму, позначений написом «ЦІКАВІ, АЛЕ НЕЗДІЙСНЕННІ ШТУКИ». А тоді спало на думку, що відповідь завжди лежала поруч: «Регулятори» міг би написати Річард Бакмен. Поверхнево його голос звучить так само, як мій, але під цією поверхнею — цілий всесвіт розбіжностей, голоси різні, наче сонце і дощ, скажімо так. І його погляд на людей завжди відрізнявся від мого, він був водночас веселіший і холоднокровніший (Барт Доз у «Дорожніх роботах», моєму улюбленому ранньому бакменівському романі, чудовий цьому приклад).

Бакмен, звісно ж, помер, я сам про це повідомив, але для письменника смерть насправді проблема незначна — запитайте Пола Шелдона, який для Енні Вілкс повернув до життя Мізері Честейн, чи Артура Конан Дойла, що повернув Шерлока Голмса з Райхенбахського водоспаду, коли на нього напустилися фанати з усієї Британської імперії. Та й насправді ж я не повертав Річарда Бакмена до життя. Просто уявив собі коробку відкинутих рукописів

у нього в підвалі, в якій зверху лежали «Регулятори». І просто переписав книжку, яку Бакмен уже створив.

Переписування давалося трохи важче... але водночас значною мірою бадьорило. Було надзвичайно приємно знову почути голос Бакмена, і те, на що я сподівався, таки *сталось*: фінальна книжка була свого роду сестрою-близнючкою тієї, яку я написав під власним іменем (і ті книжки були написані буквально впритул: в один день я закінчив кінгівську, а наступного вже взявся за бакменівську). Вони були так само не схожі, як Кінг і Бакмен. «Десперація» — про Бога, «Регулятори» — про телебачення. Думаю, таким чином вони обидві про вищі сили, але дуже різні.

Бути Бакменом завжди було важливо тому, що важливо віднаходити добрий голос і вагому точку зору, яка дещо відрізняється від власної. Не *цілком* відрізняється, я не настільки шизоїд. Проте я вважаю, що є певні способи, якими ми змінюємо свою точку зору й сприйняття, щоб побачити себе по-новому (ніби вдягаємо новий одяг чи по-іншому зачісуємось), і що ці способи можуть бути дуже корисними шляхами до оживлення й освіження старих стратегій проживання життя, споглядання життя й творення мистецтва. Жодна з цих реплік не має натякати на те, що в бакменівських книжках я зробив щось неймовірне, і це, звісно ж, не аргументи на користь їхньої художньої цінності. Але я занадто люблю свою роботу, щоб давати їй зачерствіти. Бакмен був одним зі способів, якими я спробував освіжити своє ремесло, щоб воно не стало надто комфортним і м'якеньким.

Я сподіваюся, що ці ранні книжки показують певний поступ в *особі* Бакмена і що вони також показують сутність цієї *особи*. Темні тони, розпач, навіть коли лунає сміх (узагалі, *найбільший розпач* саме тоді, коли лунає сміх), Річард Бакмен — не той, ким я хотів би бути завжди,

навіть якби він і досі був живий... але приємно мати цей варіант, таке вікно у світ, хоч яке суперечливе. Крім того, ознайомлюючись із цими історіями, читач або читачка може виявити, що Дік Бакмен має одну спільну рису з альтер еґо Теда Бомонта, Джорджем Старком: він не дуже приємний тип.

І я от думаю, чи немає в тій коробці, яку вдова місіс Бакмен знайшла в підвалі їхнього фермерського будинку в Нью-Гемпширі, ще якихось добрих завершених чи майже завершених рукописів.

Іноді я *багато* про це думаю.

Стівен Кінг
Ловелл, Мейн
16 квітня 1996 року

Присвячується
Джимові Бішопу, Бертові Гетлену й Тедові Голмсу¹

---

¹ Викладачі Мейнського університету, де навчався Кінг.

Для мене Всесвіт був зовсім позбавлений Життя, Мети, Волі, навіть Ворожості. Це був лише монструозний мертвий і безмірний паровий двигун, що просто обертається у власній неживій байдужості, щоб перемолоти мене, від кінцівки до кінцівки. О широченна, похмура, самотня Голгото, Млине Смерті! По що Живих вигнано на самоту, свідомих? По що, якщо Диявола не існує? Чи хіба що Диявол за Бога вам?

Томас Карлайл

Я закликаю всіх американців якомога частіше ходити. Це не лише добре для здоров'я, а й підіймає настрій.

Джон Ф. Кеннеді (1962)

Помпа не працює,
Бо вандали вкрали корбу.

Боб Ділан¹

---

¹ «Subterranean Homesick Blues».

ЧАСТИНА ПЕРША

Старт

РОЗДІЛ 1

Назвіть таємне слово й виграйте сотню доларів.

Джордже, хто наші перші учасники?

Джордже?.. Джордже, ти там?

*Граучо Маркс
«Життям закладайся»¹*

Того ранку на паркінг під охороною заїхав старий блакитний «форд», схожий на малого втомленого пса після напруженого бігу. Один з охоронців, беземоційний молодик в уніформі кольору хакі, підперезаний португесею, попросив показати блакитну пластикову картку ідентифікатора. Хлопець на задньому сидінні передав її матері. Мати передала картку охоронцеві. Охоронець вставив її в термінал, що в позаміській непорушності здавався химерним і недоречним. Термінал проковтнув картку й засвітив на екрані:

ГАРРЕТІ РЕЙМОНД ДЕВІС
РОУД 1 ПОВНАЛ
МЕЙН
ОКРУГ АНДРОСКОГІН
ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ НОМЕР
49-801-89
ОК-ОК-ОК

---

¹ Тут і далі епіграфи до розділів здебільшого є цитатами з популярних американських телешоу.

Охоронець натиснув ще якусь кнопку, і написи згасли, а екран знову став гладеньким, зеленим і порожнім. Він махнув їм, мовляв, їдьте далі.

— А картку вони що, не віддають? — запитала місіс Гарреті. — Хіба не...

— Ні, мам, — терпляче відповів Гарреті.

— Мені таке не подобається, — висловилася вона, заїжджаючи на вільне місце.

Вона це повторювала від самого початку їхньої поїздки, що почалася в темряві о другій ночі. Вона ці слова фактично вистогнувала.

— Не хвилюйся, — відповів він, не чуючи власного голосу.

Він був зайнятий розгляданням і власною сумішшю очікування і страху. Він вийшов з автівки мало не перед тим, як стихнув останній астматичний посвист двигуна, — високий, міцно збитий хлопець, одягнутий у вицвілий армійський кітель, на весняній прохолоді восьмої ранку.

Його мати також була висока, проте занадто худа. Грудей майже не мала, суто символічні гульки. Очі її бігали з непевністю, наче шоковані. Обличчя — як у людини з інвалідністю. Металеве волосся повибивалося навсібіч з-під складної системи шпильок, які мали б тримати його на місці. Сукня негарно звисала на тілі, наче нещодавно жінка сильно втратила вагу.

— Рею, — промовила вона шепотом змовниці, якого він почав жахатися. — Рею, послухай...

Він опустив голову і вдав, що заправляє сорочку. Один з охоронців їв польовий раціон із бляшанки й читав комікс. Гарреті спостерігав за тим, як охоронець їсть і читає, і вдесятитисячне подумав: «Це все *насправді*». І тепер нарешті ця думка почала набирати якоїсь ваги.

— Ще є час передумати...

Страх і очікування зросли на кілька поділок.

— Ні, на це вже часу немає, — заперечив він. — Останній день відмови був учора.

Тим же тихим змовницьким голосом, який йому осточортів:

— Вони все зрозуміють, я впевнена. Майор...

— Майор... — почав Гарреті, а тоді побачив, як мама скривилася. — Мамо, ти сама знаєш, що зробить Майор.

Ще одна машина завершила ритуал перед воротами й запаркувалася. З неї вийшов хлопець із темним волоссям. Потім вийшли його батьки, і якусь мить вони втрюх стояли разом, наче схвильовані бейсболісти. Він, як і багато інших хлопців, мав на плечах легкий гермомішок. Гарреті замислився, чи не дурник він, що сам не взяв собі такого.

— Не передумаєш?

Це провина, провина під личиною тривоги. Хоча йому лише шістнадцять, Рей Гарреті трохи знає щодо провини. Мама відчуває, що була надто холодною, надто втомленою чи, може, надто зацикленою на старих болях, щоб стримати синове божевілля ще в зародковому стані — спинити його до того, як громіздка машинерія Держави, її охоронці в хакі й комп'ютерні термінали взяли гору, з кожним днем цупкіше затягуючи його у своє бездушне нутро, аж до вчора, коли з фінальним грюкотом кришка за ним замкнулася.

Він поклав їй руку на плече.

— Мамо, це моя ідея. Я знаю, що це не ти придумала. Я... — Він роззирнувся. На них ніхто не звертав навіть найменшої уваги. — Я тебе люблю, але так буде найкраще. Хоч би чим усе скінчилося.

— Ні, не найкраще, — сказала вона, мало не плачучи. — Ні, Рею, не найкраще. Якби тут був твій тато, він би це припи...

— Але його тут нема, правда?

Він поводився брутално, сподіваючись запобігти сльозам... а що, як їм доведеться її відтягувати? Він чув, що іноді й таке трапляється. Від цієї думки його проїняло морозом. Тоді промовив уже м'якше:

— Мамо, змирися з цим. Добре? — вичавив із себе усмішку. — Добре, — відповів за неї.

Підборіддя в неї тремтіло, проте вона кивнула. Не зовсім «добре», але вже пізно. Ніхто вже нічого не вдіє.

Поміж соснами зашелестів вітерець. Небо було ясно-блакитне. Прямо попереду пролягала дорога й стояв простий кам'яний стовп, що позначав кордон між США і Канадою. Зненацька очікування пересилило страх, і Гарреті захотілося вирушити, запустити все те шоу.

— Я от приготувала. Ти ж можеш узяти, правда? Вони не дуже важкі. — Вона втлющила йому обгорнутий фольгою пакунок із печивом.

— Ага.

Він узяв, тоді неоковирно стиснув пакунок, намагаючись дати їй те, що вона має отримати. Поцілував її в щоку. Шкіра в неї була наче старий шовк. На секунду йому здалося, що він сам розплачеться. Тоді Гарреті подумав про усміхнене вусате обличчя Майора й відступив, ховаючи печиво в кишеню кітеля.

— Па-па, мамо.

— Па-па, Рею. Будь чемним.

Вона трохи постояла на місці, і в нього виникло відчуття, що вона дуже легка, наче навіть найслабший порух цього ранкового вітерцю може знести її геть, мов пухнасту кульбабку. Тоді вона залізла назад у машину й завела двигун. Гарреті стояв на місці. Вона підняла руку, помахала. Сльози вже текли. Він їх бачив. Він помахав у відповідь, після чого вона виїхала, а він так і стояв з руками по боках і думав, яким, напевно, гарним, сміливим і самотнім

виглядає. Проте коли авто проїхало через ворота, його вразив смуток, бо він знову став лишень шістнадцятирічним, самотнім у незнайомому місці.

Він обернувся в бік дороги. Той інший хлопець, брюнет, саме дивився, як від'їжджають і його батьки. На щоці в нього був глибокий шрам. Гарреті підійшов і привітався.

Темноволосий хлопець перевів погляд на нього.

— Здоров.

— Я Рей Гарреті, — представився він, почуваячись злегка мудилом.

— Я Пітер Маквріс.

— Готовий? — запитав Гарреті.

Маквріс стенив плечима.

— Мандражую. То найгірше.

Гарреті кивнув.

Удвох вони рушили в бік дороги й кам'яного стовпа. Позаду них паркувались інші автомобілі. Притьмом закричала якась жінка. Гарреті з Макврісом несвідомо підійшли ближче одне до одного. Ні той, ні інший не обернулися. Попереду простягалася дорога, широка й чорна.

— Покриття до полудня буде гаряче, — раптово сказав Маквріс. — Я біля краю триматимуся.

Гарреті кивнув. Маквріс вдумливо глянув на нього.

— Ти скільки важиш?

— Сто шістдесят.

— Я сто шістдесят сім¹. Казали, що чим важчий, тим швидше втомишся, але мені здається, я в непоганій формі.

Як на Гарреті, то Пітер Маквріс тут прибіднився — він був у прекрасній формі. Гарреті загадувався, хто це йому «казали», мовляв, чим важчий, тим швидше втомишся.

---

¹ ≈ 72 і 76 кг відповідно.

Він мало не запитав про це, але вирішив, що не варто. Хода — одна з тих речей, які живуть апокрифами, талісманами, легендами.

Маквріс присів у тіні біля кількох інших хлопців, і за мить Гарреті присів поруч. Маквріс наче зовсім перестав зважати на нього. Гарреті глянув на свій годинник. П'ять по восьмій. Залишилося п'ятдесят п'ять хвилин. Нетерплячість і очікування повернулися, тож він зробив усе можливе, щоб придушити ці відчуття, наказуючи собі насолоджуватися сидінням, поки може.

Усі хлопці сиділи. Сиділи групками й поодинці. Один заліз на найнижчу гілку сосни, що височіла над дорогою, і їв щось схоже на сандвіч із джемом. Він був худий і білявий, у фіолетових штанях і блакитній сорочці шамбре під старим светром на замку з дірками на ліктях. Гарреті замислився, чи цей худий витримає довго, чи швидко вигорить.

Хлопці, поруч із якими сиділи вони з Макврісом, розмовляли.

— Я не спішу, — сказав один. — А для чого? А якщо попередять, то й що? Просто пристосовуєшся, та й усе. Пристосування — головне слово тут. Запам'ятайте, де ви це вперше почули.

Він роззирнувся й помітив Гарреті з Макврісом.

— О, ще парочка теляток на забій. Генк Олсон моє ім'я. Ходити — мій коник, — промовив він без тіні усмішки.

Гарреті представився. Маквріс повідомив своє ім'я з відсутнім виразом обличчя, не відриваючи очей від дороги.

— Арт Бейкер, — тихо представився інший. Він говорив із ледь помітним південним акцентом.

Усі четверо поручалися. Запала короткочасна тиша, тоді Маквріс сказав:

— Страшно трохи, правда?

Усі кивнули, крім Генка Олсона, який знизав плечима й розплився в усмішці. Гарреті дивився, як хлопець на сосні доїв сандвіч, зіжмакав вощений папір, у який той був загорнутий, і викинув на ґрунтове узбіччя. Цей швидко вигорить, подумав він. Від цього йому стало трохи краще.

— Бачите оте місце біля стовпця? — раптом озвався Олсон.

Усі глянули в той бік. Від вітру на дорозі мінілися візерунки тіней. Гарреті не знав, чи бачить те, про що йдеться.

— Це з позаминулої Довгої Ходи, — з похмурим задоволенням пояснив Олсон. — Пацан був настільки наляканий, що о дев'ятій просто завмер.

Вони мовчки роздумували над цим жахом.

— Просто не зміг поворухнутись. Отримав три попередження, а тоді о 9:02 його дискваліфікували. Просто отам, біля стартового стовпця.

Гарреті задумався, чи в нього самого ноги не залякнуть. Він так не думав, але це така річ, про яку достеменно не знаєш, доки не прийде час, і це страшна думка. Він замислився, чому Генкові Олсону взагалі захотілося порушити таку жахливу тему.

Арт Бейкер раптом виструнчився.

— Он їде.

До кам'яного стовпця під'їхав і зупинився мишастого кольору джип. За ним ішов дивний транспорт, що рухався значно повільніше. Спереду і ззаду цього напівгусеничного бронетранспортера містились іграшкового розміру радіолокаційні антени. На верхній платформі сиділи двоє солдатів, і в Гарреті в животі пробігав холодок, коли він на них дивився. У руках ті тримали великокаліберні армійські карабіни.

Деякі хлопці попідводились, але ні Гарреті, ні Олсон, ні Бейкер цього не зробили, а Маквріс після першого погляду

знову занурився у власні думки. Худий хлопець на сосні ліниво розмахував ногами.

З джипа вийшов Майор. Це був високий випростаний чоловік із сильною пустельною засмагою, до пари якій ішли прості штани хакі. На портупеї в нього висів пістолет, а на обличчі були дзеркальні протисонцеві окуляри. Ходили чутки, що в Майора надзвичайно чутливі до світла очі, і його ніколи не бачили на людях без окулярів.

— Сідайте, хлопці, — сказав він. — Пам'ятайте про підказку №13.

Тринадцята підказка веліла: коли можливо, завжди заощаджуйте енергію.

Ті, що підвелися, сіли. Гарреті знову глянув на годинник. 8:16, і він вирішив, що пристрій на хвилину поспішає. Майор завжди прибуває вчасно. Він на мить замислився, чи не перевести хронометр на хвилину назад, а тоді забув про це.

— Промов я тут не виголошуватиму, — продовжив Майор, обводючи їх порожніми лінзами, що приховували очі. — Висловлюю вітання переможцю серед вас та пошану за звитягу тим, хто програє.

Він повернувся до джипа. У повітрі борсалася тиша. Гарреті глибоко вдихнув весняне повітря. Буде тепло. Гарний день, щоб пройтися.

Майор знов обернувся до них. У руці він тримав планшетку.

— Коли я назву ваше ім'я, підійдіть і візьміть свій номер. Тоді повертайтеся на місце, доки не прийде час почати. Прошу робити все в темпі.

— Тепер ти в армії, — усміхаючись, процитував Олсон, але Гарреті не зважав.

Не захоплюватися Майором просто неможливо. Батько Гарреті, до того як його забрали Загони, любив примовляти, що Майор — найрідкісніший і найнебезпечніший

монстр, котрого може породити будь-яка країна, соціопат із підтримкою суспільства. Проте він ніколи не бачив Майора особисто.

— Ааронсон.

Присадкуватий хлопчина-фермер з обпаленою сонцем шиєю пошурував уперед, очевидно святобливо наляканий присутністю Майора, і взяв свою велику пластмасову одиничку. Пристебнув її собі до футболки притискним кріпленням, а Майор поплескав його по спині.

— Абрагам.

Високий хлопець із рудуватим волоссям у джинсах і футболці. Куртку він по-школярськи пов'язав собі на талії, і вона шалено залопотіла в нього на рівні колін. Олсон зневажливо хихотнув.

— Бейкер, Артур.

— Це я, — сказав Бейкер і підвівся. Він рухався з напукною лінівистію, від чого Гарреті занервувався. З Бейкером буде важко. Бейкер протримається довго.

Бейкер повернувся. Він пристебнув свою трійку справа на грудях футболки.

— Він тобі щось говорив? — запитав Гарреті.

— Запитав, чи в нас на Півдні вже починає пряжить, — присоромлено сказав Бейкер. — Так, він... Майор говорив зі мною.

— Якщо й починає, то пряжить не так сильно, як буде сьогодні, — віджартувався Олсон.

— Бейкер, Джеймс, — промовив Майор.

Так тривало до 8:40, і все зійшлося. Ніхто не ухилився. На паркінгу почали заводитися двигуни, і кілька машин поїхало геть — хлопці зі списку запасних, які тепер подадуться додому й дивитимуться Довгу Ходу по телевізору. Починається, подумав Гарреті, дійсно починається.

Коли надійшла його черга, Майор вручив йому номер 47 і сказав: